

ZMĚNY V NEMOCENSKÉM POJIŠTĚNÍ OD 1. ÚNORA 2018

PRVNÍ ČÁST – TECHNICKÁ NOVELA

Mgr. VÍT HULEC

V polovině měsíce srpna letošního roku byl ve sbírce zákonů publikován **zákon č. 259/2017 Sb.**, kterým se mění zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Účinnost zákona nenastává jediným dnem, některé změny vstupují v účinnost již počátkem roku 2018 (týká se **zvýšení nemocenského v závislosti na délce trvání dočasné pracovní neschopnosti**), jiné až počátkem roku následujícího (**možnost plně elektronizovaného rozhodování o dočasné pracovní neschopnosti ze strany ošetřujících lékařů**).

Další významná část změn, která se týká zákona o nemocenském pojištění (dále jen „ZNP“)¹, vstoupí v účinnost dne 1. února 2018, a právě jim se budeme věnovat v tomto článku. Je třeba uvést, že uvedeným dnem rovněž vstupuje na základě zvláštního zákona² v účinnost i nová dávka nemocenského pojištění – otcovská poporodní péče, té však bude věnován článek v následujícím čísle. Změny v ZNP, kterými se budeme zabývat dále, se označují jako změny technického charakteru, přesto mezi nimi nalezneme i několik úprav věcných. Pro potřeby článku jsou popsány v jednotlivých odstavcích podle toho, jaké problematiky se týkají.

VZNIK A ZÁNİK NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ

Nově bude platit, že i u **státního zaměstnance podle zákona o státní službě**³ se za den, ve kterém tento zaměstnanec začal vykonávat práci, považuje též den přede dnem započítí výkonu práce, pokud mu za něj příslušela náhrada mzdy nebo platu nebo se za něj mzda nebo plat nekrátí. V současné době se státní zaměstnanec stává zaměstnancem podle ZNP až skutečným nástupem do zaměstnání (pokud nešlo o případ, kde se uplatnila přechodná ustanovení zákona o státní službě).

U **svědka** v soudním a správním řízení a v přípravném trestním řízení se výslovně do ZNP doplňuje, že pojištění vzniká dnem, za který takovému svědkovi náleží náhrada ušlého výdělku z důvodu podání svědecké výpovědi, a zaniká dnem, který předchází dni, za který tato náhrada již nenáleží. Obdobně to platí, i pokud by se jednalo o osobu, která podala vysvětlení na výzvu policejního orgánu nebo správního orgánu a má nárok na náhradu ušlého výdělku. Tímto způsobem se postupuje již v současné době, technická novela ZNP však zakotvuje uvedený princip přímo do textu zákona.

V případech, kdy na sebe **bezprostředně navazují dvě zaměstnání stejného druhu**, stanoví ZNP v § 10 odst. 6 pravidlo, podle něhož na takovou situaci nahlížíme, jako by šlo o jediné nepřetržitě trvající zaměstnání. Pro obě zaměstnání však musí také

platit stejné podmínky účasti na pojištění. Bude tedy možné považovat za nepřetržitě trvající zaměstnání i dvě na sebe navazující zaměstnání malého rozsahu (dále jen „ZMR“), např. pokud půjde o dvě dohody o pracovní činnosti (nikoli však v případě dohody o pracovní činnosti navazující na pracovní poměr, byť by obě zaměstnání byla ZMR) nebo dvě dohody o provedení práce. Pravidlo by se však neaplikovalo za situace, kdy by jen jedním ze zaměstnání bylo ZMR nebo dohoda o provedení práce.

Účast na nemocenském pojištění za období před 1. únorem 2018 se posuzuje podle ZNP ve znění účinném před tímto datem.

PODMÍNKY NÁROKU NA DÁVKY A JEJICH VÝPLATU

Ochranná lhůta nově nebude plynout z výkonu vojenské činné služby vojáka v záloze a z výkonu činnosti související s brannou povinností, pokud je v souvislosti s touto činností poskytována podle zákoníku práce náhrada mzdy nebo platu.

Pokud **za trvání ZMR nebo dohody o provedení práce vznikne dočasná pracovní neschopnost**, bude nařízena karanténa nebo dojde k nástupu na peněžitou pomoc v mateřství **v kalendářním měsíci, v němž zaměstnanec není účasten pojištění**, může přesto podle nového ustanovení § 15a ZNP vzniknout nárok na nemocenské či peněžitou pomoc v mateřství. Podmínkou je účast na nemocenském pojištění při výkonu ZMR nebo zaměstnání na základě dohody o provedení práce aspoň ve třech kalendářních měsících bezprostředně před kalendářním měsícem, v němž vznikla sociální událost.

DENNÍ VYMĚŘOVACÍ ZÁKLAD

Při zjišťování denního vyměřovacího základu (dále jen „DVZ“) se nově počítá s rozhodným obdobím, v němž bylo **alespoň 30 kalendářních dnů, jimiž lze dělit vyměřovací základ** (doposud to bylo pouze 7 kalendářních dnů). Návazně platí, že pokud se DVZ zjišťuje v situaci, kdy sociální událost vznikla v měsíci vzniku pojištění, považuje se za DVZ jedna třicetina započitatelného příjmu, kterého by zaměstnanec pravděpodobně dosáhl v tomto kalendářním měsíci. Jde-li o zaměstnání malého rozsahu nebo o zaměstnání na základě dohody o provedení práce, považuje se v tomto případě za denní vyměřovací základ jedna třicetina vyměřovacího základu zaměstnance dosaženého v tomto kalendářním měsíci.

Pokud **zaměstnání netrvalo a ani nemělo trvat alespoň 30 kalendářních dnů**, zdůrazňuje se, že pravděpodobným příjmem je započitatelný příjem, kterého by zaměstnanec dosáhl **za trvání** zaměstnání⁴. Smyslem úpravy v ZNP je stanovení stejného výsledného DVZ u zaměstnanců, jejichž zaměstnání takto trvalo ve dvou kalendářních měsících po sobě jdoucích, i zaměstnanců, jejichž zaměstnání trvalo pouze část jednoho měsíce.

PŘÍKLAD

Zaměstnání trvá pouze v jednom kalendářním měsíci, např. od 1. do 15. srpna 2018. Mzda za odpracovaný den činí 800 Kč, sjednaný příjem za dobu zaměstnání pak je 8 800 Kč (za 11 pracovních dnů). Dočasná pracovní neschopnost (dále jen „DPN“) pojištěnce nastane dne 6. srpna 2018. Pro stanovení výše nemocenského budeme tedy

NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

zohledňovat pravděpodobný příjem pojištěnce v měsíci srpnu, kdy nastala sociální událost, tedy částku 8 800 Kč, kterou si měl za 11 pracovních dní vydělat. Potud je postup stejný jako ve znění ZNP před novelizací.

Pokud by půlměsíční zaměstnání začalo v jednom měsíci a trvalo v měsíci následujícím (např. od 20. července do 3. srpna 2018, opět 11 pracovních dní), připadalo by ze sjednaného příjmu 6 400 Kč na měsíc červenec a 2 400 Kč na měsíc srpen. Pokud by byl zaměstnanec uznán dočasně práce neschopným od 25. července, nemohli bychom podle stávajícího znění ZNP srpnový příjem zohlednit. Podle novelizovaného znění se však bude za DVZ považovat opět jedna třetina z částky 8 800 Kč (tedy příjmu, který by zaměstnanci náležel za celé období, ve kterém by jinak mohl normálně pracovat).

NEMOCENSKÉ

Nově se v určitých případech stanovuje **nemocenské za kalendářní den ve výši 100 % denního vyměrovacího základu**⁵. Musí se jednat o DPN či nařízenou karanténu, která vznikla, protože se pojištěnec prokazatelně podílel v obecném zájmu na hašení požáru, na provádění záchranných nebo likvidačních prací anebo na plnění úkolů ochrany obyvatelstva jako člen jednotky sboru dobrovolných hasičů obce povolane operacním a informačním střediskem integrovaného záchranného systému. Obdobně náleží nemocenské v uvedené výši, i pokud by se jednalo o člena ostatní složky integrovaného záchranného systému⁶, který k této složce není v pracovněprávním vztahu nebo ve služebním poměru.

Pro nárok na dávku je v těchto případech potřeba doložit **potvrzení operačního a informačního střediska integrovaného záchranného systému**⁷, že pojištěnec je členem jednotky sboru dobrovolných hasičů obce nebo členem ostatní složky integrovaného záchranného systému a že k dočasné pracovní neschopnosti nebo k nařízení karantény došlo v souvislosti se skutečnostmi uvedenými v § 29 odst. 2 ZNP. Pokud vznikl nárok na výplatu nemocenského před 1. únorem 2018 a trvá alespoň ještě tohoto dne, stanoví se dále nemocenské v uvedené zvýšené výměře, jestliže pojištěnec předložil příslušné správě sociálního zabezpečení zmíněné potvrzení.

NEMOCENSKÉ V POLOVIČNÍ VÝŠI

V případě podezření, že si pojištěnec přivodil dočasnou pracovní neschopnost z některého z důvodů, kdy se nemocenské vyplácí v poloviční výši⁸, se takto nemocenské vyplácí, dokud nebude zjištěno, že dočasná pracovní neschopnost z těchto důvodů nastala. Poté je možno nemocenské doplatit.

REŽIM DOČASNĚ PRÁČENESCHOPNÉHO POJIŠTĚNCE

U pojištěnce, který byl přijat do zdravotnického zařízení jako průvodce nezletilého dítěte, a v případě pojištěnky, které je vypláceno nemocenské namísto peněžité pomoci v mateřství od počátku šestého týdne před předpokládaným dnem porodu do konce šestého týdne po porodu, se nestanoví (a tedy ani nekontroluje) režim dočasně práceneschopného pojištěnce. Stanovení takového režimu není v těchto případech účelné, ZNP nyní toto pravidlo stanoví výslovně.

DOČASNÁ PRACOVNÍ NESCHOPNOST

Dočasná pracovní neschopnost končí ze zákona nejen třicátým dnem ode dne následujícího po dni, v němž byl pojištěnec posudkem okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) uznán invalidním (jako doposud), ale nově také invalidním ve vyšším stupni invalidity nebo v němž byl pojištěnec posudkem České správy sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) uznán invalidním nebo invalidním ve vyšším stupni invalidity na základě výsledku řízení o námitkách⁹.

ÚKOLY A OPRÁVNĚNÍ ORGÁNŮ NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ

OSSZ jsou povinny informovat písemně osoby samostatně výdělečně činné a zahraniční zaměstnance o zániku jejich účasti na pojištění z důvodu nezaplacení pojistného na pojištění. Termín je stanoven nejpozději **do patnáctého** (nikoli osmého jako dosud) **dne** druhého kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž účast na pojištění z tohoto důvodu zanikla.

Orgány nemocenského pojištění dále také sdělují na žádost fyzických nebo právnických osob, které prokáží, že mají vůči fyzické osobě podle pravomocného vykonatelného rozhodnutí splatnou pohledávku, údaje o tom, zda fyzická osoba je poživitelem dávky, jaká je výše dávky (nikoli tedy již jen zda dávka dosahuje výše podléhající výkonu rozhodnutí) a údaj o rodném čísle dotčené fyzické osoby.

POVINNOSTI POJIŠTĚNCE

Dočasně práceneschopný pojištěnec je povinen ošetřujícímu lékaři sdělit, kdo je jeho zaměstnavatelem, či zda je osobou samostatně výdělečně činnou (zahraničním zaměstnancem), dále pak sděluje všechny své zaměstnavatele, pokud má více zaměstnání. Výslovně se doplňuje povinnost sdělit i všechna zaměstnání u téhož zaměstnavatele.

Potvrzení o trvání DPN za dobu po skončení zaměstnání a rozhodnutí o jejím ukončení, pokud k němu došlo po skončení doby zaměstnání, může pojištěnec podat též u místně příslušné OSSZ. Nemusí tedy již tyto nárokové podklady postupovat výhradně prostřednictvím bývalého zaměstnavatele. Obdobně může pojištěnec postupovat u potvrzení o trvání potřeby ošetřování za dobu po skončení zaměstnání a rozhodnutí o ukončení potřeby ošetřování, pokud tato potřeba skončila po uplynutí doby zaměstnání.

Fyzická osoba s trvalým nebo hlášeným pobytem na území České republiky, která vykonává zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost na území dvou či více členských států Evropské unie, je povinna OSSZ příslušné podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu sdělit takovou skutečnost do 30 dnů ode dne zahájení takového zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti. Nově však ZNP stanoví, že tak bude činit na předepsaném tiskopise.

POVINNOSTI ZAMĚSTNAVATELE

U zaměstnance, jehož zaměstnání se považuje za **ZMR a zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce** počítá ZNP se situací, že díky příjmu dodatečně zúčtovanému po skončení zaměstnání (které do té doby samo o sobě účast na pojiš-

tění nezaložilo) může takovým zaměstnancům **zpětně účast na pojištění** vzniknout – a to v kalendářním měsíci, v němž doba zaměstnání skončila. Zaměstnavatel je nově povinen oznámit den nástupu tohoto zaměstnance do zaměstnání do 20. kalendářního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž byl zúčtován příjmem, který založil účast na pojištění.

Zaměstnavatel má povinnost ohlásit změnu údajů uvedených na oznámení o nástupu zaměstnance do zaměstnání do 8 dnů ode dne, kdy se o této změně dozvěděl. Stávající znění ZNP stanovilo stejnou lhůtu, avšak ode dne, kdy změna nastala.

ODPOVĚDNOST V POJIŠTĚNÍ

Pojištěnec je povinen uhradit plátcí dávky (OSSZ) přeplatek na nemocenském nově také v případě, kdy mu nemocenské bylo vyplaceno v plné výši, i když náleželo ve výši stanovené podle ustanovení § 31 ZNP – tedy ve výši poloviční. Jde o povinnost objektivní.

Dále se doplňuje, že lhůta pro zánik nároku na zaplacení regresní náhrady neplyne po dobu řízení o žalobě, po dobu výkonu rozhodnutí nebo jsou-li na úhradu regresní náhrady prováděny srážky z příjmu nebo z některé dávky.

ZÁSTAVNÍ PRÁVO

V ustanovení § 166 ZNP je nově upravena možnost a podmínky zřízení zástavního práva. OSSZ může k zajištění vykonatelné pohledávky na přeplatku na dávce, regresní náhradě nebo pokutě zřídit rozhodnutím zástavní právo k majetku povinného, který má na takovém přeplatku dluh¹⁰. ■

Autor článku je zaměstnancem ČSSZ.

- ¹ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- ² Zákon č. 148/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
- ³ Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě
- ⁴ Ustanovení § 19 odst. 6 ZNP
- ⁵ Tuto změnu ZNP neobsahuje zákon č. 259/2017 Sb., ale zákon č. 148/2017 Sb., který kromě ní zavádí novou dávku – otcovskou poporodní péči.
- ⁶ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů
- ⁷ Ustanovení § 109 odst. 3 písm. c) ZNP
- ⁸ Ustanovení § 31 ZNP
- ⁹ Návazně se upravuje také § 115a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., který nově umožňuje zúčtování přeplatku na nemocenském s důchodem právě i v situaci, kdy takový přeplatek vznikl v důsledku zpětného zvýšení invalidního důchodu z důvodu zvýšení stupně invalidity. Podle přechodných ustanovení ovšem nelze zápočet provést, pokud přeplatek na nemocenském vznikl přede dnem 1. února 2018.
- ¹⁰ Ustanovení § 104i zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, týkající se zřízení zástavního práva k majetku plátce pojistného, který má dluh na pojistném nebo penále, zde platí obdobně.

